

WERONIKA ROSTWOROWSKA-KENIG

DOI: 10.26106/5gna-c724

Zamek Królewski na Wawelu

 <https://orcid.org/0000-0002-8164-6430>

LUKSUSOWY EGZEMPLARZ *DEI SEPOLCRI* UGO FOSCOLA
W ZBIORACH BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ –
POCHODZENIE I DROGA DO KRAKOWA

*Artykuł ten poświęcam pamięci
Stanisława Augusta Morawskiego,
wieloletniego prezesa Fundacji Rzymskiej
im. Margrabiny J.S. Umiastowskiej*

W zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej (BJ) znajduje się luksusowy egzemplarz pierwszego wydania poematu *Dei Sepolcri* włoskiego pisarza Ugo Foscola (1778–1827)¹. Dzieło, które ukazało się w Brescii w 1807 roku, ma format III i zostało oprawione w czerwoną tekturę ze skórzanym grzbietem, na którym wytłoczono złote rozetki i pasy kółeczek, oraz z gładkimi skórzanymi narożnikami. Niestety egzemplarz ten nie nosi znaków własnościowych (choć na stronie tytułowej widoczny jest skreślony numer 390, a poniżej pieczętki BJ figuruje informacja, że to dar Kicińskiej, numer akcesji 1697 i rok 1935/1936). Jako pierwszy zwrócił na niego uwagę Tadeusz Ulewicz w latach 50. XX wieku, pisząc o polskim tłumaczeniu *Dei Sepolcri* (właściwie jego przeróbce, dokonanej przez Juliana Ursyna Niemcewicza). Badacz nazwał interesujący nas wolumin pięknym i podał, przez kogo został подарowany bibliotece², nie interesowały go jednak ani problem własności włoskiego dzieła, ani okoliczności sprowadzenia go do Polski. Dotarłam do tej pozycji przy okazji badania krakowsko-florenckich związków z początku XIX wieku na przykładzie nagrobków we florenckim kościele Santa Croce,

¹ U. F o s c o l o, *Dei Sepolcri. Carme*, Brescia 1807 – BJ, sygn. 119704 III.

² T. U l e w i c z, *Juliana Ursyna Niemcewicza: „Groby”*. (Przeróbka polska poematu Ugo Foscola *Dei Sepolcri*), [w:] *Miscellanea z okresu Romantyzmu*, red. S. P i g o ń, Wrocław 1956, s. 35, przypis 2, *Archiwum Literackie*, t. 1; Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej, Akcesja 1935/36, księga B, poz. 1697.

gdzie wśród znakomitych Włochów pochowano także polskiego malarza Michała Bogorię Skotnickiego (około 1775–1808). Jego żona, krakowianka, Elżbieta z Laśkiewiczów Skotnicka (1781–1849) wystawiła mu we florenckiej świątyni nagrobek, którego replikę umieściła w katedrze krakowskiej na Wawelu³. Od razu zwróciłam uwagę na to, że egzemplarz *Dei Sepolcri* Foscola, znajdujący się obecnie w BJ, może być powiązany z osobami zaangażowanymi w tę fundację sepulkralną⁴. Należy zaznaczyć, że celem tego artykułu nie jest analiza tekstu dzieła poza wskazaniem wątków, które będą kluczowe dla wyjaśnienia genezy utworu, jego znaczenia kulturowego i wreszcie zainteresowania nim krakowskiej właścicielki.

*

Dzieło *Dei Sepolcri* zostało napisane w 1806 roku w Brescii i wyrażało sprzeciw Foscola⁵ wobec wprowadzonego od września tego roku zakazu chowania zmarłych w kościołach i w ogóle w obrębie murów miejskich, będącego jedną z regulacji w ramach edyktu z Saint-Cloud, wprowadzonego przez Napoleona Bonapartego 12 czerwca 1804 roku⁶. Wówczas bowiem Toskania znalazła się pod rządami cesarza Francuzów, najpierw jako Królestwo Etrurii z regentką Marią Ludwiką Burbon (1782–1824) na czele, a od 1807 roku, gdy zostało ono zniesione, wcielono ją do Francji⁷.

Poemat stał się bardzo popularny we Włoszech na początku XIX wieku. Poświęcony był tytułowym grobom, tworzącym symboliczny pomost pomiędzy zmarłymi a żyjącymi; więc z tymi pierwszymi nawiązywano przez sam akt ich wspomnienia. Pochowani stawali się przykładami godnymi naśladowania, a ich życie lekcją dla przyszłych generacji. Następne pokolenia miały czerpać z życiorysów zmarłych siłę do działania, co było szczególnie ważne dla ówczesnych Włochów, zwłaszcza wobec ich braku zgody na otaczającą rzeczywistość (sytuację polityczną). Swym dziełem Foscolo wpisał się w ogólnoeuropejski prąd zwany poezją grobów (należąc już do młodszej generacji

³ Więcej o niej i jej ojcu oraz jego działalności w Krakowie – zob. W. R o s t w o r o w s k a, *Pomnik Michała Bogorii Skotnickiego a nekropolia wawelska na przełomie XVIII i XIX wieku*, [w:] *Wzgórze wawelskie w słowie i w obrazie. Z badań nad kulturą wieku XIX*, red. nauk. J. Winiewicz-Wolska, J. Ziętkiewicz-Kotz, Kraków 2014, s. 123, przypis 24.

⁴ Artykuł ten jest efektem badań na marginesie opracowania rozprawy doktorskiej pt. *Nekropolia wawelska w I. połowie XIX wieku na tle przemian politycznych, społecznych i kulturowych* obronionej w 2020 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Wojciecha Bałusa.

⁵ J. U g n i e w s k a, *Ugo Foscolo*, [w:] H. K r a l o w a i in., *Historia literatury włoskiej*, t. 2, *Od Arkadii po czasy współczesne*, Warszawa 1997, s. 102–106; *Foscolo, Ugo*, [w:] *The New Encyclopædia Britannica*, ed. J.E. S a f r a, Vol. 4, Chicago 2003, s. 897.

⁶ A. d e K o o m e n, *L'Età dei Lumi e il Sublime. I Monumenti a Niccolò Machiavelli e a Vittorio Alfieri*, [w:] *Il Pantheon di Santa Croce a Firenze*, a cura di L. B e r t i, Firenze 1993, s. 216; J. U g n i e w s k a, dz. cyt., s. 105.

⁷ J.A. G i e r o w s k i, *Historia Włoch*, Wrocław 1985, s. 373–375.

przedstawiciele tego nurtu)⁸. Groby bowiem były kluczowym składnikiem „poetyckiego imaginarium [tamtej] epoki”, jak pisała Joanna Ugniewska⁹. Na ich wysoką rangę, jak stwierdziła Anne O’Connor, analizująca utwór z perspektywy kultury pamięci, wpływał fakt, że był to okres nacjonalizmów, w związku z czym patrioci w całej Europie wierzyli, że zmarli przynoszą nadzieję na przyszłość, a przeszłość musi być uczczona, by móc stworzyć lepsze jutro¹⁰.

Ugo Foscolo, rozważając utraconą włoską chwałę, oparł się w utworze na przywołaniu postaci Niccolò Machiavellego, Michała Anioła, Galileusza i niedawno zmarłego włoskiego poety Vittorio Alfieriego (1746–1803)¹¹, pochowanych we florenckim kościele Santa Croce. Podkreślał dużą wartość patriotyczną grobów wybitnych Włochów, należy bowiem pamiętać, że w ówczesnej sytuacji politycznej ich sylwetki urosły do miana symboli. W Machiavellim dostrzeżono przede wszystkim obrońcę republiki, twórczość Alfieriego zaś doceniono jako ważny głos nawołujący do wyzwolenia i zjednoczenia kraju. Ich groby, kojarzone ze świeżo wzniesionymi pomnikami nagrobnymi w kościele Santa Croce (Machiavellego w 1787 roku, Alfieriego w 1810 roku), stały się stopniowo – choć wciąż z inspiracji Foscola – źródłem wartości kojarzonych z potrzebą obrony własnej, włoskiej tożsamości narodowej¹². Po 1829 roku do nagrobków wspomnianych postaci dołączył jeszcze monument Dantego Alighieri (1265–1321), postrzeganego jako ojca nowoczesnego języka włoskiego. Trzeba podkreślić, że to właśnie utwór Foscola wpłynął na wzrost znaczenia florenckiego kościoła Santa Croce jako świątyni, w której we Włoszech upamiętnia się wielkich i zasłużonych ludzi. To w konsekwencji doprowadziło do określenia tego miejsca w dyskursie publicznym mianem włoskiego panteonu¹³. Foscolo zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio zainspirował swą twórczością innych autorów z całej Europy. W utworach madame de Staël-Holstein¹⁴, Stendhala¹⁵ czy lorda By-

⁸ P. K r a k o w s k i, *Ruiny i groby w sztuce preromantyzmu i romantyzmu*, „Folia Historiae Artium”, t. 14, 1978, s. 113; A. d e K o o m e n, dz. cyt., s. 216.

⁹ J. U g n i e w s k a, dz. cyt., s. 105.

¹⁰ A. O ’ C o n n o r, *Firenze. La città e la memoria nell’Ottocento*, trad. V. B a l l a r o t t i, A. O ’ C o n n o r, Firenze 2008, s. 6.

¹¹ W tekście poematu Foscolo pisze tylko o pomniku, w którym spoczywa ciało wielkiego człowieka; w wersji z 1807 roku, w głosie do s. 12 i słów „il monumento”, jest adnotacja tylko do mauzoleum Machiavellego, Michała Anioła i Galileusza, prekursora Newtona: „e d’altri grandi nella chiesa di santa Croce in Firenze” – U. F o s c o l o, dz. cyt., s. 12 [wers 155].

¹² Poemat *Dei Sepolcri* nie był jedynym dziełem Foscola, w którym pojawił się wątek wizyty w kościele Santa Croce i kontemplowania tamtejszych grobów, już bowiem w swym wcześniejszym utworze epistolarnym *Ultime lettere di Jacopo Ortis* (*Ostatnie listy Jacopa Ortis*) główny bohater poszukuje pocieszenia i duchów wielkich poprzedników, Włochów – zob. A. d e K o o m e n, dz. cyt., s. 216–217.

¹³ Tamże, s. 184; piszę o tym szerzej i przywołuję starszą literaturę na ten temat – zob. W. R o s t w o r o w s k a - K e n i g, *Katedra krakowska w pierwszej połowie XIX wieku – od nekropolii królów do panteonu narodowego*, „Studia Waweliana”, t. 19, 2018 [2021], s. 74–77.

¹⁴ M m e d e S t a ë l H o l s t e i n, *Corinne ou l’Italie*, t. 1–2, Paris 1807.

¹⁵ S t e n d h a l, *Rome, Naples et Florence, en 1817*, Paris 1817.

rona¹⁶ pojawia się motyw nawiedzania i kontemplowania pomników osób pochowanych we florenckim kościele. Dzięki wspomnianym twórcom groby w tej świątyni stały się toposem literackim¹⁷. Do sławy kościoła przyczyniały się nie tylko publikacje o literackim charakterze, jak w przypadku dzieł wspomnianych autorów, ale też na przykład przewodniki lub albumy przedstawiające znajdujące się w nim pomniki. Jednym z najwcześniejszych przykładów (1819) takiego bogato ilustrowanego opracowania jest album z rycinami przedstawiającymi wybór najważniejszych nagrobków z całej Toskanii zatytułowany *Monumenti sepolcrali della Toscana*¹⁸. Wśród zaprezentowanych tam nagrobków pochodzących z interesującego nas kościoła znalazł się również ten upamiętniający polskiego malarza Michała Bogorię Skotnickiego¹⁹ dłuta florenckiego rzeźbiarza Stefano Ricciego (1765–1837)²⁰. Dzieło to przyniosło artyście uznanie, które zaowocowało powierzeniem mu 20 lat później wykonania wspomnianego pomnika Dantego.

Michał Bogoria Skotnicki był malarzem, ale o jego wykształceniu wiadomo jedynie, że uczył się w Dreźnie u Josepha Grassiego około 1800 roku²¹. We Włoszech znalazł się niedługo po ślubie z Elżbietą z Laśkiewiczów, córką krakowskiego bankiera, który odbył się w 1802 roku²². Zanim młodzi trafili do Florencji w 1806 roku, gdzie za-

¹⁶ Lord Byron, *Childe Harold's Pilgrimage. A Romaunt*, London 1812.

¹⁷ A. de Koomen, dz. cyt., s. 218.

¹⁸ Egzemplarz albumu: *Monumenti sepolcrali della Toscana*, disegni di V. Gozzini e incisi da G.P. Lasinio sotto la direzione dei signori cav. P. Benvenuti e L. de Cambray Digny, Firenze 1819 znajduje się również w zbiorach BJ (sygn. 519 IV. Albumy), ale należał do Romualda Hubego (1803–1890) i został zakupiony w Rzymie w 1847 roku.

¹⁹ Tamże, s. 21–22, tabl. IX.

²⁰ Ricci Stefano, *Bildhauer*, [w:] *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker*, Bd. 28, Hrsg. H. Voellmer, Leipzig 1934, s. 256; Ricci (Stefano), [w:] E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs*, t. 7, Paris 1966, s. 218; K. Miłocka-Rachubowa, *Canova – jego krąg i Polacy (okolo 1780–1850)*, t. 2, *Katalog*, Warszawa 2001, s. 255; A. Panzetta, *Nuovo dizionario degli scultori italiani dell'ottocento e del primo novecento*, Vol. 2, Torino 2003, s. 777; Ricci Stefano, [w:] *Benezit Dictionary of Artists*, Vol. 11, Paris 2006, s. 987; K. Miłocka-Rachubowa, *Rzeźba włoska w Polsce okolo 1770–1830. Katalog*, Warszawa 2016, s. 472–473.

²¹ Skotnicki Michał, [w:] G.K. Nagler, *Neues allgemeines Künstler-Lexikon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.*, Bd. 16, München 1846, s. 478; Michał Skotnicki – herbu Bogoria, [w:] E. Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Z dołączeniem szesnastu rycin, wizerunków cenniejszych artystów*, t. 2, Warszawa 1851, s. 170; Skotnicki Michał Graf, [w:] *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker*, Bd. 31, Hrsg. H. Voellmer, Leipzig 1937, s. 120; Skotnicki (Michel ou Michał, comte de), [w:] E. Bénézit, *Dictionnaire critique...*, s. 796; Skotnicki (Michał), [w:] *Allgemeines Künstler-Lexikon*, Bd. 9, Hrsg. G. Meissner, München–Leipzig 2000, s. 271; Skotnicki, Michał von, [w:] *Benezit Dictionary of Artists*, Vol. 12, Paris 2006, s. 1309.

²² Archiwum Narodowe w Krakowie [dalej: ANK], sygn. 507, t. 8, Liber copulatorum Parafii N. Marii Panny w Krakowie za lata 1797–1810, k. 80; W. Rostworowska, dz. cyt., s. 123, przypis 25.

trzymali się na dłużej, zwiedzali również Neapol²³ i Rzym. W stolicy Toskanii weszli w kosmopolityczne towarzystwo skupione wokół Louise zu Stolberg-Gedern (1752–1824), zwanej hrabiną Albany, i jej przyjaciela, francuskiego malarza François-Xavier Fabre’a (1766–1837). Przed nim hrabina była związana wiele lat z Vittorio Alfierim, będąc jeszcze żoną Karola Edwarda Stuarta, syna Marii Klementyny Sobieskiej (wnuczki króla Jana III Sobieskiego) i Jamesa Stuarta, ostatniego z tej dynastii pretendenta do brytyjskiego tronu mieszkającego w Rzymie, od którego uciekła²⁴. Louise zu Stolberg-Gedern ufundowała nagrobek Alfieriego w kościele Santa Croce dłuta największego wówczas rzeźbiarza włoskiego Antonio Canovy (1757–1822). O prowadzonym przez hrabinę salonie w pałacu Gianfigliuzzi nad rzeką Arno Julian Ursyn Niemcewicz (przypomnijmy, autor późniejszej o ponad 30 lat przeróbki utworu Foscola) pisał tak: „Najlepsze towarzystwo, już to z cudzoziemców, już z krajowych, zbierało się u pani tej: dawano tam czasem teatralne reprezentacje, najwięcej tragedie Alfieriego [*sic!*]”²⁵. Nawiązane przez Skotnickich w tym miejscu kontakty zaowocowały zarówno realizacjami artystycznymi, jak chociażby portretami obojga małżonków pędzla Fabre’a²⁶, jak i pomocą lekarską ze strony jego brata, doktora Henriego Fabre’a²⁷. Skotnicki bowiem cierpiał na gruźlicę, z której powodu zmarł w 1808 roku.

Młody Polak został początkowo pochowany w kościele San Domenico w Fiesole, gdyż prawdopodobnie mieszkał w pobliżu, wynajmując dom lub willę na stokach wzgórza wznoszącej się nad Florencją miejscowości²⁸. Wdowa po nim, Elżbieta, choć znalazła oparcie we florenckim towarzystwie, już latem 1808 roku wróciła do Krakowa. Postanowiła uczcić pamięć męża, zamawiając jego pomnik nagrobny u rzeźbiarza Stefano Ricciego, do którego dotarła również dzięki poleceniu i kontaktom zawartym w salonie u hrabiny Albany²⁹. Monument był zapewne gotowy już w 1811 roku, ale znajdował się

²³ S. i S. Mieroszewscy, *Wspomnienia lat ubiegłych*, Kraków 1964, s. 204.

²⁴ Saint-René Taillandier, *La Comtesse D’Albany*, Paris 1862, *Bibliothèque Contemporaine*; A. Ryszkiewicz, *Polonia florencka na przełomie XVIII i XIX wieku i jej portrecista F.X. Fabre*, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 26, 1964, nr 3, s. 170; P. Piniński, *Ostatni sekret Stuartów. Dzieci Karoliny księżnej Albany*, tłum. K. Hildebrandt, Warszawa 2001, s. 92–97.

²⁵ J.U. Niemcewicz, *Pamiętniki czasów moich*, t. 2, oprac. i wstęp J. Dhim, Warszawa 1957, s. 64, cyt. za: A. Ryszkiewicz, *Polonia florencka...*, s. 175; tenże, *Francusko-polskie związki artystyczne w kręgu J.L. Davida*, Warszawa 1967, s. 117, *Z Prac Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk*.

²⁶ Portret Michała powstał w roku 1806, Elżbiety zaś rok później – zob. L. Pellicer, M. Hilairé, *François-Xavier Fabre (1766–1837) de Florence à Montpellier*, katalog wystawy Musée Fabre, Montpellier, 14.11.2007–24.02.2008, Galleria d’Arte Moderna, Torino, 11.03.2008–2.06.2008, Paris 2008, s. 304–306, nr kat. 145–146 – tam podana starsza literatura na temat obrazów.

²⁷ Tamże. L. Pellicer wspomina, że wśród dokumentów Fabre’a znajduje się liścik Skotnickiej z podziękowaniem dla obu braci napisany jeszcze przed opuszczeniem przez nią Florencji.

²⁸ We Florencji zapewne, podobnie jak w Rzymie, „choroby piersi uważane były za zaraźliwe” – jak pisał Chateaubriand, skarżąc się na problem z wynajęciem domu dla swej przyjaciółki cierpiącej na gruźlicę – Chateaubriand, *Pamiętniki zza grobu*, wybór, przekł. i kom. J. Guze, Warszawa 1991, s. 281.

²⁹ R. Caldini, *Percorso di Stefano Ricci*, [w:] tegoż, *Stefano Ricci scultore neoclassico*, fotografie di A. Sardelli, Livorno 1999, s. 18, *Firenze Musei*; W. Rostrowska, dz. cyt., s. 124.

jeszcze w pracowni artysty³⁰. W międzyczasie sytuacja fiesolańskiego kościoła stała się niepewna i nastąpiła konieczność przeniesienia ciała Skotnickiego w inne miejsce³¹. Rok później padła propozycja prestiżowego już wówczas kościoła Santa Croce. Skotnicka listownie i z pomocą florenckiego pełnomocnika zdołała uzyskać potrzebne zgody i wnieść wymagane opłaty nie tylko za przeniesienie szczątków męża, ale i ustawienie nad jego grobem pomnika dłuta Ricciego. Trzeba jednak przyznać, że bez przychylności i życzliwej pomocy wielu osób oraz instytucji nie zdołałaby tego dokonać. Sława bowiem wybranej świątyni – w tym czasie najważniejszej we Florencji – była już głośna, nawet poza włoskimi granicami. Nagrobek Skotnickiego stanął co prawda w jednej z bocznych kaplic (Castellanich), jednakże należy przypomnieć, że był on pod tym samym dachem co monumenty takich wielkich Włochów jak Galileusz, Michał Anioł, Machiavelli, Alfieri czy wielu innych zasłużonych mieszkańców ówczesnej Florencji; na uwagę zasługuje fakt, że był on pierwszym w świątyni Santa Croce upamiętnieniem cudzoziemca w interesującym nas okresie. Było to dla zmarłego malarza niewątpliwie wyróżnienie, zwłaszcza dlatego, iż umarł młodo i poza zjednaniem sobie sympatii tamtejszego środowiska nie zdołał jeszcze zbyt wiele osiągnąć, nawet w dziedzinie, którą się zajmował³². Jego pomnik został szybko zauważony i doceniony przez lokalnych badaczy. Mieli oni również świadomość, że replika tego dzieła została ustawiona w jednym z krakowskich kościołów³³.

Stało się tak, gdyż prawdopodobnie od razu (lub tuż po odkuciu nagrobka) Skotnicka zamówiła drugi, identyczny pomnik z myślą o ustawieniu go w jednej ze świątyń w rodzinnym mieście. Wybrała na ten cel katedrę krakowską na Wawelu i już w 1811 roku zwróciła się z prośbą o zgodę do kapituły katedralnej³⁴. Nie wiadomo, kiedy dokładnie

³⁰ D. M o r e n i, *Memoria intorno al risorgimento delle belle arti in Toscana e ai ristoratori delle medesime*, Firenze 1812, s. 107–108.

³¹ R. C a l d i n i, dz. cyt., s. 22.

³² Z literatury znane są tylko trzy jego obrazy: 1. *Portret podobno Zofii z ks. Czartoryskich Zamoyskiej*, obecnie miejsce przechowywania nieustalone, pokazywany był na wystawie we Lwowie na początku XX wieku (zob. *Katalog Galeryi Miejskiej. Dział II. Sztuka polska od początku XVIII w. po dzień dzisiejszy*, Lwów 1908, nr kat. 73; A. R y s z k i e w i c z, *Polonia florencka...*, s. 178; t e n ż e, *Michał Bogoria Skotnicki. (Do zagadnienia wpływów angielskich w malarstwie polskim czasów Oświecenia)*, „Biuletyn Historii Sztuki”, t. 31, 1969, nr 2, s. 211); 2. *Autoportret*, własność prywatna (reprodukowany w: tenże, *Francusko-polskie związki...*, s. 120, przypis 34; t e n ż e, *Michał Bogoria...*, s. 209–212); 3. *Wieść o Zmartwychwstaniu Pańskim*, znajdujący się w Muzeum Podlaskim w Białymstoku (zob. J. T o m a l s k a, B. M r ó z, *Malarstwo polskie. Kolekcja Muzeum Podlaskiego w Białymstoku*, tłum. K. S a w i c k a, Białystok 2005, s. 5, 75, *Między Niebem a Ziemią*).

³³ S. C i a m p i, *Bibliografia critica delle antiche reciproche corrispondenze. Politiche, ecclesiastiche, scientifiche, letterarie, artistiche dell'Italia colla Russia, colla Polonia, ed altre parti settentrionali, il tutto raccolto ed illustrato con brevi cenni biografici delli autori meno conosciuti*, Vol. 1, Firenze 1834, s. 191, nr XLIII.

³⁴ O okolicznościach uzyskania zgody i ustawienia pomnika w katedrze krakowskiej – zob. W. R o s t w o r o w s k a, dz. cyt., s. 123–128.

pomnik stanął w tym miejscu (w kaplicy Szafranców), ale są świadectwa wskazujące na to, że na początku lat 20. XIX wieku już się tam znajdował³⁵.

Rodzi się pytanie: czy Skotnicka mogła poznać osobiście Foscola? Zapewne nie, gdyż włoski poeta znalazł się we Florencji dopiero w 1812 roku, choć trafił w to samo środowisko skupione wokół hrabiny Albany i Fabre'a³⁶. Wydaje się także, że jego poemat mógł zainteresować Skotnicką dopiero po ustawieniu nagrobka męża w opiewanym przez niego kościele Santa Croce.

Nie wiemy jednak, czy i w jaki sposób krakowianka dokonywała zakupu książek po powrocie do kraju, nie zachowały się bowiem żadne należące do niej kwity i rachunki³⁷. We wspomnieniach Sobiesława i Stanisława Mieroszewskich odnajdujemy informację, że wdowa nie zaprzestała całkowicie podróżowania za granicę³⁸. Może więc podczas swych wojaży dokonywała dalszych zakupów. Nie znamy żadnych przekazów mówiących o tym, by gromadziła zbiory biblioteczne. Wiadomo jedynie, że przywiozła ze sobą do Krakowa bogatą kolekcję obrazów i rysunków, które kupowała we Włoszech wraz z mężem, oraz oba portrety pędzla Fabre'a. Niestety – jak pisali świadkowie tamtej epoki – kolekcja Skotnickich nie była prezentowana szerszej publiczności³⁹, nikt nie wiedział, co się w niej dokładnie znajduje, posiadano tylko ogólną wiedzę, że były to obrazy dawnych mistrzów (płótna cenne i wielkich rozmiarów), zbiór rycin oraz starożytnej ceramiki. Skotnicka nie wyszła ponownie za mąż, jednakże w jej domu wychowywał się Tomasz Zieliński, późniejszy kolekcjoner osiadły w Kielcach, któremu zapewne prace te były znane⁴⁰. Interesującą kwestią, choć nadal otwartą, pozostaje, czy Zieliński przejął od wdowy po malarzu jedynie pasję kolekcjonerską, czy może załączkiem jego zbioru były jakieś należące do niej wcześniej dzieła. Elżbieta, ceniąc swą kolekcję i chcąc jeszcze w inny sposób – poza wspomnianym pomnikiem nagrobnym – upamiętnić swego męża, nosiła się z zamiarem utworzenia stypendium jego imienia na wyjazd do Włoch dla dwóch początkujących malarzy. Fundusze na ten cel miały pochodzić właśnie ze zgromadzonego zbioru, który chciała początkowo zapisać hrabinie Potockiej (Zofii z Branickich, zamieszkującej w pałacu Pod Baranami zlokalizowanym w sąsiednim w stosunku do kamienicy Skotnickiej narożniku rynku)⁴¹. Od kolekcji wycenionej

³⁵ A. Grabowski, *Historyczny opis miasta Krakowa i jego okolic*, Kraków 1822, s. 99.

³⁶ L. Pellicer, M. Hilaire, dz. cyt., s. 380.

³⁷ ANK, Zespół IT 522.

³⁸ S. i S. Mieroszewscy, dz. cyt., s. 204.

³⁹ *Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów (1831–1869)*, oprac. J. Zathay, przedm. J. Bieniarzówna, Kraków 1962, s. 225, *Pamiętniki i Wspomnienia. Seria I, Pamiętniki Polskie*; [H. Dąbczańska-Budzyńska], *Pamiętnik*, oprac. J. Fijałek, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” IX, 1963, s. 314–315; A. Ryszkiewicz, *Michał Bogoria...*, s. 212.

⁴⁰ „Gazeta Warszawska” 1858, nr 166, s. 3; J. Lepkowski, *Zbiór ś.p. Tomasza Zielińskiego w Kielcach. Oddział Starożytności*, Warszawa 1860, s. III; I. Jakimowicz, *Tomasz Zieliński i jego zbiory*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 6, 1970, s. 245; t a ż, *Tomasz Zieliński. Kolekcjoner i mecenas*, Wrocław 1973, s. 15, *Studia z Historii Sztuki*, t. 15.

⁴¹ ANK, Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. AKPot. 717, s. 47.

przez Skotnicką na 10 000 złotych polskich Potocka miała wypłacać stypendium będące procentem od tej kwoty w wysokości 4000 złotych polskich rocznie. Potocka jednak odmówiła i jak wspominał Józef Wawel-Louis, uniosła się honorem i wręcz poczuła się urażona tą propozycją⁴². Wobec tego w testamencie spisany w 1844 roku Skotnicka zapisała swe zbiory Uniwersytetowi Jagiellońskiemu z tą samą myślą utworzenia stypendium dla młodych malarzy⁴³. Zamiar ten nie doszedł do skutku za życia Elżbiety, a nawet i później, gdyż jak dotychczas podawano w literaturze, wielki pożar Krakowa z 18 lipca 1850 roku miał strawić wszystkie zbiory⁴⁴. Okazuje się jednak, że nie jest to prawda, gdyż wysłany już po tym fatalnym zdarzeniu przez Uniwersytet do spadkobiercy Skotnickiej jako rzeczoznawca profesor malarstwa Wojciech Korneli Stattler ocenił kolekcję na tyle wysoko, że rekomendował ją nadal do zakupu⁴⁵. Do tego jednak z niewyjaśnionych powodów nie doszło. W innym razie związki Skotnickiej z Wszechnicą Jagielloń-

⁴² Józef Wawel-Louis (właśc. Józef Tadeusz Louis) pisał: „Pani Potocka jednak nie zgodziła się na to, gdyż nie miała ochoty wydać 100 000 złp. [Wawel-Louis podaje błędną kwotę – W. R.-K.] za obrazy, których nikt nie widział, aby zaspokoić ambicję pani Skotnickiej, która chciała być dobrodziejką z cudzej kieszeni i jako taka na wieki figurować” – zob. *Pamiętniki krakowskiej...*, s. 225.

⁴³ Na posiedzeniu Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego 31 października 1849 roku po raz pierwszy przedstawiono sprawę zapisu testamentowego Elżbiety Skotnickiej, spisanego jeszcze w 1844 roku, obejmującego obrazy i ryciny (oraz ceramikę etruską), które miały zostać podarowane uczelni w zamian za coroczne stypendium dla wybranego studenta do Włoch. W celu oceny wartości i przydatności dydaktycznej tych dzieł wysłano do ich obejrzenia w roli ekspertów [W.K.] Stattlera (malarza), Radziwońskiego (prawdopodobnie Jana, profesora Uniwersytetu – lekarza związanego z rodziną Potockich oraz kolekcjonera) i Strzeleckiego (zapewne chodzi o Antoniego, zbieracza i byłego pracownika biblioteki wilanowskiej), którzy pozytywnie zaopiniowali ten zbiór, Senat zaś przychylił się do jego przyjęcia i spełnienia woli testatorki – Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego [dalej: AUJ], sygn. S I 72 (409), Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego 1845–1851, s. 168–170. W czerwcu 1850 roku sprawa legatu wciąż jednak nie była załatwiona, gdyż sukcesor zmarłej Kazimierz Brzozowski domagał się od władz Uniwersytetu decyzji, czy przyjmują one ten dar – AUJ, sygn. S I 72 (409), *Protokoły posiedzeń...*, s. 275–276.

⁴⁴ T. J. S t e c k i, *Pomnik malarza Skotnickiego we Florencji*, „Tygodnik Illustrowany”, t. 2, 1876, nr 36, s. 146; J. K r e m e r, *Podróż do Włoch*, t. 3, *Medyolan, Pawia, Genua, Florencyja*, Warszawa 1878, s. 241, *Dziela Józefa Kremera*, t. 8; *Pamiętniki krakowskiej...*, s. 225, przypis 14; H. Dąbcańska-Budzynowska pisała, że fundacja nie doszła do skutku, gdyż „władze uniwersyteckie uważały ten [finansowy] warunek za nazbyt uciążliwy i nie do przyjęcia” – zob. [H. Dąbcańska-Budzynowska], dz. cyt., s. 315; A. R y s z k i e w i c z, *Polonia florencka...*, s. 180; t e n ż e, *Michał Bogoria...*, s. 212; K. M i k o c k a - R a c h u b o w a, *Canova...*, s. 255; K. G r o d z i s k a, *Krakowianki zapomniane. O niezwykłych paniach pochowanych na Cmentarzu Rakowickim 1803–1920*, współpr. A. R u d n i k, Kraków 2011, s. 104.

⁴⁵ Jak podano na posiedzeniu Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego w listopadzie 1850 roku, powołując się na opinię W.K. Stattlera, „pomimo wielkiego skutkiem pożaru uszkodzenia obrazów znacznego ubytku rycin i naczyń etruskich – pozostały zbiór jeszcze posiada taką wartość, że [...] Senat Akademicki postanowił przyjąć bezwarunkowo pozostały legat a co się tycze uronionych jego części, o ile przyczyną tego nie był pożar, odzyskanie takowych drogą właściwą poszukiwać” – AUJ, sygn. S I 72 (409), *Protokoły posiedzeń...*, s. 323–327; K. M r o z o w s k a, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach od 1795–1850*, [w:] M. C h a m c ó w n a, K. M r o z o w s k a, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w la-*

ską byłyby jeszcze mocniejsze. Wiadomo, że zbiory przetrwały katastrofę pożaru, być może zostały rozproszone przez spadkobierców (jak sugerowała Helena Dąbczańska, znana lwowska kolekcjonerka, a zarazem potomkini ciotki Skotnickiej⁴⁶, ubolewając równocześnie nad tym, że sama nie mogła zostać ich właścicielką⁴⁷, jednakże ich losy nadal w dużej mierze pozostają zagadką. Na ich ślad można natrafić w Muzeum Narodowym w Krakowie, któremu Emilia z Brzozowskich Kicińska przekazała w 1883 roku wspomniane portrety Skotnickich pędzla Fabre'a⁴⁸.

Znów więc pojawia się nazwisko Kicińskiej, wspomniane już w kontekście daru dla BJ egzemplarza dzieła Ugo Foscola. W tym miejscu należy zatem sprawdzić, czy obie Kicińskie (zarówno ofiarodawczyni Muzeum z 1883 roku, jak i BJ z 1935 roku) były ze sobą spokrewnione oraz jaki miały związek ze Skotnicką.

*

Poszukując informacji o osobie darczyńcy, sprawdziłam księgę przybytków Biblioteki Jagiellońskiej, czyli akcesji za lata (właściwie za rok akademicki) 1935/1936⁴⁹. Jak się okazuje, książki podarowane przez niejaką Kicińską to okazały księgozbiór liczący ponad 100 egzemplarzy, składający się z pozycji zagranicznych (nawet Wrocław i Gdańsk występują pod obco brzmiącymi nazwami: Breslau i Danzig) wydanych w dużej mierze w największych stolicach europejskich (Paryżu, Londynie, Wiedniu, Rzymie, Berlinie), ale i w innych miastach: niemieckich (Halle, Lipsku, Frankfurcie, Dreźnie, Weimarze, Monachium, Ratyzbonie), włoskich (Wenecji, Florencji, Neapolu, Brescii) oraz w Amsterdamie, Brukseli, Hadze, Brnie, Grazu, Grenoble, Genewie, Lozannie, Lwowie czy Sankt Petersburgu. Najstarsza publikacja ukazała się w 1734 roku, najmłodsza zaś w 1909 roku. Najwcześniejszy wpis w księdze akcesji dotyczący daru Kicińskiej pochodzi z 18 maja 1936 roku, a najpóźniejszy z 22 czerwca 1936 roku. Obejmował on więc łącznie następujące pozycje spisu: nr 1393–1395 i 1473–1497, 1543–1599, 1627–1647, 1651, 1690–1718.

Źródło to jednak nie pozwoliło ustalić nawet imienia ofiarodawczyni. Wydawało się, że pomocne mogłyby się okazać dokumenty przechowywane w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego dotyczące darów i zapisów na rzecz BJ w interesującym nas okresie⁵⁰.

tach 1765–1850, red. K. O p a ł e k, t. 2, cz. 1, Warszawa–Kraków 1965, s. 234, *Wydawnictwa Jubileuszowe – Uniwersytet Jagielloński*, t. 21.

⁴⁶ Helena była prawniczką Franciszka Laśkiewicza, stryja Elżbiety Skotnickiej. Pisała o niej jako o swej babce – zob. [H. Dąbczańska - Budzynowska], dz. cyt., s. 314.

⁴⁷ Tamże, s. 315.

⁴⁸ [J.T. L o u i s] J.L., *Przechadzka kronikarza po Rynku krakowskim. Z piętnastu rycinami*, Kraków 1890, s. 130; *Przewodnik po Muzeum Narodowym w Krakowie*, Kraków 1911, s. 57, poz. 1093, 1097; A. R y s z k i e w i c z, *Polonia florencka...*, s. 178, przypis 31.

⁴⁹ Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej, Akcesja 1935/36, księga B (dary różnych osób i autorów).

⁵⁰ W aktach dotyczących BJ nie odnotowano daru Kicińskiej – AUJ, sygn. S II 914, Egzemplarz obowiązkowy i dary 1858, 1876–1937; nie odnotowano go również w: AUJ, sygn. S II 89, Protokoły posiedzeń

Wszakże i one w tej sprawie zawiodły. Nadal nic więcej nie było wiadomo o Kicińskiej. Z pomocą w jej identyfikacji przyszedł dopiero spis ludności miasta Krakowa z 1910 roku⁵¹. Figurują w nim Urszula Kicińska (1844–1930⁵²) herbu Rogala i jej córka Anna (ur. 1875), zamieszkałe w Rynku Głównym pod numerem 26. Zatem w roku 1936 (kiedy nastąpił dar dla BJ) Urszula z Łempickich Kicińska już nie żyła, więc dar musiała przekazać jej córka Anna. Z kolei Emilia z Brzozowskich Kicińska, ofiarodawczyni dla Muzeum Narodowego w Krakowie, była teściową Urszuli z Łempickich Kicińskiej⁵³. Może z tego wynikać, że zbiory (i to nie tylko artystyczne) należące dawniej do Skotnickiej w latach 30. XX wieku nadal znajdowały się w rękach rodziny Kicińskich.

Kamienica zwana „Pod Świętym Janem Kapistranem”, znajdująca się przy Rynku Głównym 26, do roku 1849 należała do Elżbiety Skotnickiej, która zresztą tam zmarła⁵⁴. Dom po niej zakupiła w roku 1850 Emilia z Brzozowskich Kicińska – jak podawał Wawel-Louis⁵⁵. Jednakże według innych źródeł była krewną Skotnickiej, wnuczką jej rodzonej ciotki Teresy z Laškiewiczów Brzozowskiej, i miała jej dom odziedziczyć⁵⁶. Źródło z 1905 roku podaje: „Dziś posiadają ją [kamienicę] Adam i Anna Kicińscy wnukowie Emilii Kicińskiej posiadający kilka portretów familijnych Laškiewiczów”⁵⁷. Nie ma więc pewności, ale na podstawie wszystkich przytoczonych przesłanek można przypuszczać, że omawiany egzemplarz *Dei Sepolcri* Foscola był pierwotnie własnością Elżbiety z Laškiewiczów Skotnickiej.

*

Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego [za l. 1932–1935] ani w: AUJ, sygn. S II 90, Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego [za l. 1935–1939].

⁵¹ ANK, sygn. 29/90/0/-/2, Spis ludności miasta Krakowa, 1910, t. 2, s. 578–579, poz. 2699; za zwrócenie mi uwagi na to źródło dziękuję pani dr Żanecie Kubic z Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius.

⁵² Rok śmierci podany według poznańskiej kartoteki meldunkowej z lat 1870–1931 – Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. 53/474/0/19.3/14601, Kartoteka ewidencji ludności 1870–1930, k. 627.

⁵³ *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 6, oprac. S. U r u s k i, współłudz. A. A. K o s i ń s k i, wykończenie i uzupeł. A. W ł o d a r s k i, Warszawa 1909, s. 301.

⁵⁴ ANK, Liber Defunctorum, t. 8 (Akta zgonów – Parafia N. Marii Panny za lata 1841–57), s. 100; W. K o m o r o w s k i, A. S u d a c k a, *Rynek Główny w Krakowie*, Wrocław 2008, s. 301–302, *Nasze Pamiątki i Krajobrazy*.

⁵⁵ [J. T. L o u i s] J . L ., dz. cyt., s. 128–130.

⁵⁶ ANK, Zespół IT 522 – to dokumenty przekazane przez dr. Adama Bogusza, czyli bratanka Emilii z Brzozowskich Kicińskiej; ANK, Archiwum Adama Bogusza – adwokata w Krakowie, sygn. 29/1416/0/1.5/34 (Materiały genealogiczne – historyczne do rodzin spokrewnionych z Boguszami...), s. 24–25 – Bogusz przed 1920 rokiem pisał: „Dom ten nabyła na licytacji Elżbieta Skotnicka w r. 1829 za 317.612 złp. 15 gr i zapisała go Emilii z Brzozowskich Kicińskiej wnuczce swej rodzonej ciotki Teresy z Laškiewiczów Brzozowskiej. Dom tej pozostaje dotąd wraz z pamiątkami po Elżbiecie Skotnickiej w rękach rodziny Rogala Kicińskich”; A. B o n i e c k i, *Herbarz polski*, cz. 1, *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 2, Warszawa 1900, s. 199.

⁵⁷ ANK, Zespół IT 522.

Trudno jest śledzić losy każdej książki, jednakże czasami przypadek sprawia, że możemy się o poszczególnych egzemplarzach danego dzieła dowiedzieć czegoś więcej. Pragnę wyrazić więc nadzieję, że te rozważania okażą się ciekawe, również dla literaturoznawców zajmujących się twórczością włoskich pisarzy. Być może tekst ten stanie się pretekstem i zachętą dla innych badaczy do zajęcia się księgozbiorem przekazany przez Kicińską Bibliotecę Jagiellońską. Jest duże prawdopodobieństwo, iż w którejś z książek, zwłaszcza tych z pierwszej połowy XIX wieku, odnajdą się wskazówki albo wręcz dowód przynależności do biblioteki Skotnickiej. Może udałoby się zidentyfikować inne pozycje opatrzone numerami mniejszymi niż 390 (numer omawianego egzemplarza).

Poemat *Dei Sepolcri* Foscola miał szczególne znaczenie dla Włochów, ale nie wiadomo, czy utwór ten był znany i tak popularny wśród Polaków w tak wczesnym okresie (poprzedzającym wydanie przeróbki Niemcewicza). Sam kościół Santa Croce natomiast był często odwiedzany przez polskich podróżnych, gdyż znajdował się na liście głównych atrakcji Florencji, w której zatrzymywano się w drodze z kraju do Rzymu lub w powrotnej. Dzięki poruszonym przeze mnie wątkom włoski poemat zyskuje w pewien sposób polski kontekst. Należy jedynie żałować, że Skotnicki nie wyróżnił się swym życiem na tyle (lub po prostu zmarł za późno), by jego sylwetka bądź pomnik trafiły na karty utworu Foscola.

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne i archiwalne:

Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej, Akcesja 1935/36, księga B.

Archiwum Narodowe w Krakowie

ANK, Archiwum Adama Bogusza – adwokata w Krakowie, sygn. 29/1416/0/1.5/34 (Materiały genealogiczne – historyczne do rodzin spokrewnionych z Boguszami...).

ANK, Archiwum Potockich z Krzeszowic, sygn. AKPot. 717.

ANK, Liber Defunctorum, t. 8 (Akta zgonów – Parafia N. Marii Panny za lata 1841–57).

ANK, sygn. 29/90/0/-/2, Spis ludności miasta Krakowa, 1910, t. 2.

ANK, sygn. 507, t. 8, Liber copulatorum Parafii N. Marii Panny w Krakowie za lata 1797–1810.

ANK, Zespół IT 522.

Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. 53/474/0/19.3/14601, Kartoteka ewidencji ludności 1870–1930.

Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego

AUJ, sygn. S I 72 (409), Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego 1845–1851.

AUJ, sygn. S II 89, Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego [za l. 1932–1935].

AUJ, sygn. S II 90, Protokoły posiedzeń Senatu Akademickiego Uniwersytetu Jagiellońskiego [za l. 1935–1939].

AUJ, sygn. S II 914, Egzemplarz obowiązkowy i dary 1858, 1876–1937.

Literatura:

Boniecki A., *Herbarz polski*, cz. 1, *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 2, Warszawa 1900.

- Caldini R., *Percorso di Stefano Ricci*, [w:] tegoż, *Stefano Ricci scultore neoclassico*, fotografie di A. Sardelli, Livorno 1999, s. 12–47, *Firenze Musei*.
- Chateaubriand, *Pamiętniki z za grobu*, wybór, przekł. i kom. J. Guze, Warszawa 1991.
- Ciampi S., *Bibliografia critica delle antiche reciproche corrispondenze. Politiche, ecclesiastiche, scientifiche, letterarie, artistiche dell'Italia colla Russia, colla Polonia, ed altre parti settentrionali, il tutto raccolto ed illustrato con brevi cenni biografici delli autori meno conosciuti*, Vol. 1, Firenze 1834.
- [Dąbcańska-Budzynowska H.], *Pamiętnik*, oprac. J. Fijałek, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” IX, 1963, s. 37–360.
- Foscolo U., *Dei Sepolcri. Carme*, Brescia 1807.
- Foscolo, Ugo, [w:] *The New Encyclopædia Britannica*, ed. J.E. Safra, Vol. 4, Chicago 2003, s. 897.
- Gazeta Warszawska” 1858, nr 166.
- Gierowski J.A., *Historia Włoch*, Wrocław 1985.
- Grabowski A., *Historyczny opis miasta Krakowa i iego okolic*, Kraków 1822.
- Grodziska K., *Krakowianki zapomniane. O niezwykłych paniach pochowanych na Cmentarzu Rakowickim 1803–1920*, współpr. A. Rudnik, Kraków 2011.
- Jakimowicz I., *Tomasz Zieliński i jego zbiory*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 6, 1970, s. 239–389.
- Jakimowicz I., *Tomasz Zieliński. Kolekcjoner i mecenas*, Wrocław 1973, *Studia z Historii Sztuki*, t. 15.
- Katalog Galerii Miejskiej. Dział II. Sztuka polska od początku XVIII w. po dzień dzisiejszy*, Lwów 1908.
- Komorowski W., Sudacka A., *Rynek Główny w Krakowie*, Wrocław 2008, *Nasze Pamiętki i Krajobrazy*.
- Koomen A. de, *L'Età dei Lumi e il Sublime. I Monumenti a Niccolò Machiavelli e a Vittorio Alfieri*, [w:] *Il Pantheon di Santa Croce a Firenze*, a cura di L. Berti, Firenze 1993, s. 183–220.
- Krakowski P., *Ruiny i groby w sztuce preromantyzmu i romantyzmu*, „Folia Historiae Artium”, t. 14, 1978, s. 103–129.
- Kremer J., *Podróż do Włoch*, t. 3, *Medyolan, Pawia, Genua, Florencyja*, Warszawa 1878, *Dzieła Józefa Kremera*, t. 8.
- Lord Byron, *Childe Harold's Pilgrimage. A Romaunt*, London 1812.
- [Louis J.T.] J.L., *Przechadzka kronikarza po Rynku krakowskim. Z piętnastu rycinami*, Kraków 1890.
- Łepkowski J., *Zbiór ś.p. Tomasza Zielińskiego w Kielcach. Oddział Starożytności*, Warszawa 1860.
- Michał Skotnicki – herbu Bogoria*, [w:] E. Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających. Z dołączeniem szesnastu rycin, wizerunków celniejszych artystów*, t. 2, Warszawa 1851, s. 170.
- Miroszewscy S. i S., *Wspomnienia lat ubiegłych*, Kraków 1964.
- Mikocka-Rachubowa K., *Canova – jego krąg i Polacy (około 1780–1850)*, t. 2, *Katalog*, Warszawa 2001.
- Mikocka-Rachubowa K., *Rzeźba włoska w Polsce około 1770–1830. Katalog*, Warszawa 2016.
- Mme de Staël Holstein, *Corinne ou l'Italie*, t. 1–2, Paris 1807.
- Monumenti sepolcrali della Toscana*, disegnati da V. Gozzini e incisi da G.P. Lasinio sotto la direzione dei signori cav. P. Benvenuti e L. de Cambray Digny, Firenze 1819.
- Moreni D., *Memoria intorno al risorgimento delle belle arti in Toscana e ai ristoratori delle medesime*, Firenze 1812.
- Mrozowska K., *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach od 1795–1850*, [w:] M. Chamcówna, K. Mrozowska, *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1765–1850*, red. K. Opalek, t. 2, cz. 1, Warszawa–Kraków 1965, s. 61–235, *Wydawnictwa Jubileuszowe – Uniwersytet Jagielloński*, t. 21.
- O'Connor A., *Firenze. La città e la memoria nell'Ottocento*, trad. V. Ballarotti, A. O'Connor, Firenze 2008.
- Pamiętniki krakowskiej rodziny Louisów (1831–1869)*, oprac. J. Zathay, przedm. J. Bieniarzówna, Kraków 1962, *Pamiętniki i Wspomnienia. Seria 1, Pamiętniki Polskie*.
- Panzetta A., *Nuovo dizionario degli scultori italiani dell'ottocento e del primo novecento*, Vol. 2, Torino 2003.
- Pellicer L., Hilaire M., *François-Xavier Fabre (1766–1837) de Florence à Montpellier*, katalog wystawy Musée Fabre, Montpellier, 14.11.2007–24.02.2008, Galleria d'Arte Moderna, Torino, 11.03.2008–2.06.2008, Paris 2008.

- Piniński P., *Ostatni sekret Stuartów. Dzieci Karoliny księżnej Albany*, tłum. K. Hildebrandt, Warszawa 2001.
- Przewodnik po Muzeum Narodowym w Krakowie*, Kraków 1911.
- Ricci (Stefano), [w:] E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs*, t. 7, Paris 1966, s. 218.
- Ricci Stefano, [w:] *Benezit Dictionary of Artists*, Vol. 11, Paris 2006, s. 987.
- Ricci Stefano, *Bildhauer*, [w:] *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker*, Bd. 28, Hrsg. H. Vollmer, Leipzig 1934, s. 256.
- Rodzina. *Herbarz szlachty polskiej*, t. 6, oprac. S. Uruski, współudz. A.A. Kosiński, wykończenie i uzup. A. Włodarski, Warszawa 1909.
- Rostworowska W., *Pomnik Michała Bogorii Skotnickiego a nekropolia wawelska na przełomie XVIII i XIX wieku*, [w:] *Wzgórze wawelskie w słowie i w obrazie. Z badań nad kulturą wieku XIX*, red. nauk. J. Winiewicz-Wolska, J. Ziętkiewicz-Kotz, Kraków 2014, s. 117–130.
- Rostworowska-Kenig W., *Katedra krakowska w pierwszej połowie XIX wieku – od nekropolii królów do panteonu narodowego*, „*Studia Waweliana*”, t. 19, 2018 [2021], s. 65–86.
- Ryszkiewicz A., *Francusko-polskie związki artystyczne w kręgu J.L. Davida*, Warszawa 1967, *Z Prac Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk*.
- Ryszkiewicz A., *Michał Bogoria Skotnicki. (Do zagadnienia wpływów angielskich w malarstwie polskim czasów Oświecenia)*, „*Biuletyn Historii Sztuki*”, t. 31, 1969, nr 2, s. 209–212.
- Ryszkiewicz A., *Polonia florencka na przełomie XVIII i XIX wieku i jej portrecista F.X. Fabre*, „*Biuletyn Historii Sztuki*”, t. 26, 1964, nr 3, s. 169–185.
- Saint-René Taillandier, *La Comtesse D'Albany*, Paris 1862, *Bibliothèque Contemporaine*.
- Skotnicki (Michał), [w:] *Allgemeines Künstler-Lexikon*, Bd. 9, Hrsg. G. Meissner, München–Leipzig 2000, s. 271.
- Skotnicki (Michel ou Michal, comte de), [w:] E. Bénézit, *Dictionnaire critique et documentaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs*, t. 7, Paris 1966, s. 796.
- Skotnicki Michał Graf, [w:] *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart begründet von Ulrich Thieme und Felix Becker*, Bd. 31, Hrsg. H. Vollmer, Leipzig 1937, s. 120.
- Skotnicki Michał, [w:] G.K. Nagler, *Neues allgemeines Künstler-Lexikon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc.*, Bd. 16, München 1846, s. 478.
- Skotnicki, Michał von, [w:] *Benezit Dictionary of Artists*, Vol. 12, Paris 2006, s. 1309.
- Stecki T.J., *Pomnik malarza Skotnickiego we Florencji*, „*Tygodnik Ilustrowany*”, t. 2, 1876, nr 36, s. 146.
- Stendhal, *Rome, Naples et Florence, en 1817*, Paris 1817.
- Tomalska J., Mróz B., *Malarstwo polskie. Kolekcja Muzeum Podlaskiego w Białymstoku*, tłum. K. Sawicka, Białystok 2005, *Między Niebem a Ziemią*.
- Ugniewska J., *Ugo Foscolo*, [w:] H. Kralowa i in., *Historia literatury włoskiej*, t. 2, *Od Arkadii po czasy współczesne*, Warszawa 1997, s. 102–106.
- Ulewicz T., *Juliana Ursyna Niemcewicz: „Grobny”*. (Przeróbka polska poematu Ugo Foscola Dei Sepolcri), [w:] *Miscellanea z okresu Romantyzmu*, red. S. Pigoń, Wrocław 1956, s. 34–63, *Archiwum Literackie*, t. 1.

STRESZCZENIE

Artykuł poświęcony jest przechowywanemu w Bibliotece Jagiellońskiej egzemplarzowi pierwszego wydania utworu *Dei Sepolcri* Ugo Foscola z roku 1807. Celem rozważań nie jest jednak analiza samego tekstu, lecz próba rozwikłania zagadki, do kogo dzieło to pierwotnie mogło należeć. Zidentyfikowawszy osobę ofiarodawczyni – Kicińską, dotarłam następnie do Elżbiety z Lańkiewiczów Skotnickiej, która mogła być właścicielką części przekazanego w latach 30. XX wieku księgozbioru. Wskazują na to nie tylko łączące obie panie więzy krwi, ale również

powód, dla którego prawdopodobnie Skotnicka nabyła omawiany egzemplarz włoskiego dzieła. Wokół tematyki grobów wielkich i zasłużonych Włochów we florenckim kościele Santa Croce osnuty jest poemat Foscola, tam zaś kilka lat po jego wydaniu złożono szczątki Michała Bogorii Skotnickiego, polskiego malarza i męża Elżbiety. Zasadnym wydało mi się więc zrekonstruowanie historii tego konkretnego dzieła i przybliżenie jej czytelnikom „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej”.

SŁOWA KLUCZOWE:

groby, Ugo Foscolo, Elżbieta z Laškiewiczów Skotnicka, Florencja, Urszula z Łempickich Kicińska, Anna Kicińska, kościół Santa Croce

A LUXURY COPY OF *DEI SEPOLCRI* BY UGO FOSCOLO IN THE COLLECTIONS OF THE JAGIELLONIAN LIBRARY – ITS ORIGIN AND HOW IT GOT TO KRAKÓW

SUMMARY

This article is devoted to a copy of the first edition of Ugo Foscolo's *Dei Sepolcri* from 1807, held in the Jagiellonian Library. However, its aim is not to analyse the text itself but to make an attempt to solve the mystery of whom the work might have originally belonged to. Having identified the donor, a woman named Kicińska, I next managed to get through to Elżbieta Skotnicka *née* Laškiewicz, who may have been the owner of a part of the book collection donated in the 1930s. This is attested not only by the blood ties between the two women, but also by the reason why it was likely Skotnicka who acquired the aforementioned copy of the Italian work. Foscolo's poem is set around the theme of the graves of great and distinguished Italians in the Florentine church of Santa Croce, where the remains of Michał Bogoria Skotnicki, a Polish painter and Elizabeth's husband, were actually interred several years after its publication. It therefore seemed worthwhile to me to reconstruct the history of this particular work and to present it to the readers of "Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej."

KEYWORDS:

tombs, Ugo Foscolo, Elżbieta Skotnicka *née* Laškiewicz, Florence, Urszula Kicińska *née* Łempicka, Anna Kicińska, Santa Croce church